

GOŇURJANYŇ HEKAÝASY

KERIM GURBANNEPESOW

Köne käliň¹ ýanynda,
Ýaşyl kölүn ýanynda,
Daşy tokay kemerli,
Başy süýt dek ümürli
Bir dagyň eteginde,
Atamyň ýatagynda,
Ýetimlikde ýetişdim,
It hatarna gatyşdym.

Atgulaklyk, gamyşlyk,
Toraňnylyk², akbaşlyk³,
Çomuç⁴ ýaly gargylyk⁵,
Çaýkel⁶, serçe, gyrgylyk⁷
Bir jeňnelde selpilläp,
Suw-batgada jülpülläp,
Ölmez ödi tapardym,
Awjagazlar gapardym.

Maslykda garga görsem,
Aw çokýan gyrgy görsem,
Topbajyk ýowşan⁸ görsem,
Düybünde towşan görsem,
Hyşamy⁹, ýylgyn görsem,
Düybünde sülgün görsem,
Arkasyndan aýlanyp,
Bökerdim-de maýlanyp,
Lak-luk edip atardym,
Garnym sypar ýatardym.

Tomus depäm jokurdap,
Gyşda dişim şakyrdap,
Gyşda ýaza garaşyp,
Ýazda güýze garaşyp,
Güýzde gyşa garaşyp,
Gyşda guşa garaşyp,
Şol sümsüner ýörerdim,
Şol ymsynar¹⁰ ýörerdim.

Çekip agyr mähneti¹¹,
Tapa bilmän rehneti¹²,
Iki gün dok, üç gün aç,
Mydar edip bialaç,
Ýaþlygymdan bekedim¹³,
Ýöne, arman, ýekedim!

Maňa ýekelik derdi,
Şeýle bir azap berdi.
Ne ýoldaşym bolardy,
Ne goldaşym bolardy.
Şol dagyň eteginde,
Atamyň ýatagynda,
Mätäçligiň gerdinden¹⁴,
Ýekeligiň derdinden
Gabaklarym tümmereip,
Öz-özüme “hüm¹⁵” berip,
Garnymy suwa atyp,
Hyýal deňzine batyp,
Günümi batyrardym,
Daňymy atyrardym.

2

Ine bir gün baharda,
Bir çyglyja¹⁶ sáherde,
Ýatagymy taşladym,
Ýoldaş gözläp başladym.
Takyrlardan-takyra,
Çukurlardan-çukura,
Cöllerden çöle gitdim,
Çölden jeňele gitdim.
Ak gyýaklaň¹⁷ içinden,
Atgulaklaň içinden,
Ýollaryň ýakasyndan,
Bulaklaň¹⁸ sakasyndan,
Çöplerden çöpe gitdim,
Çöplükden çepe gitdim,

Soň sagyma aýlandym,
Sähralykdan¹⁹ saýlandym.
Depeden depä çykyp,
Ýapydan²⁰ ýapa çykyp,
Ýene bir depä çykdym,
Bir towşana ýolukdym²¹.

“Towşan, towşan, eý towşan,
Pikirjigňi diý, towşan.
Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimligiň derdini
Ýaşlykdan çeke-çeke,
Ýekeligiň oduna
Ýandym, bişdim, tutasdym,
Depä çykan badyma
Ilki saňa sataşdym.
Tüýs doganlyk göwünden

Dost bolaly şu günden!”
Diýip, geňeş salypjyk
Towşanjyga ýalbardym,
“Bolýa” diýdi gülüpjik,
Dostluk üçin el berdim.

Ýatagmyzy ulaltdyk,
Düşegmizi bolaltdyk,
Syçan, serçe köp eltdik,
Azygmyzy köpeltdik.
Towşanjyk-da meň bile
Bile gidip jeňňele
Gözjagazyn petredip,
Aýaklaryn titredip,
Çöpe bukup kellesin,
Gorka-gorka seýl etdi,
Eşdäýse möjek sesin
Gaçmaga-da meýl etdi.

Aňsam-da gorkaklygyn,
Gorkaklygnyň haklygyn
Biläýyänçäm mazaly,
Hiç zat aňmaýan ýaly
Doly hepde garaşdym,
Asyl köp-de garaşdym.
Sekizinji gün geçip,
Dokuzynjy gün geçip,
Onunjy gün asmanda
Ähli ýyldyzlar öçüp,
Gögi bulut bürände,
Howa garaňkyranda,
Asman göýä²² erän dek,
Aşak guýlup başlanda,
Ýerden deňiz ýörän dek
Suw-sil edip taşlanda,
Garnymyzy pitikläp,
Oýa çümüp ýatyrdyk,
Gapymyzy petikläp,
Sessiz dymyp ýatyrdyk.

Şeydip dymyp ýatylsa,
Näme irmän bolýarmy,
Eger adyň it bolsa,
Heý-de üýrmän bolýarmy?

Bir zenzele²³ eşidip,
Laňña galdyn ýerimden,
Gulaklarmy üzerdip²⁴,
Uky gaçdy serimden²⁵.

Üýrüp, ok dek atylyp,
Daşaryk çykdym weli,
Gorkusyndan tutulyp
Towşan şepämiň²⁶ dili,
“Waý, möjek duýar” – diýip,
Aýagyma ýykyldy, –
“Seni-de iýer – diýip,
Meni-de iýer” – diýip,
Bazzy-buzzy peltekläp,
Dört tarapa ýaltaklap²⁷,
Goltugyma dykyldy.

“Tapan dostuň şu bolsa,
Uzak gidäýermikäň,
Başyňa bela gelse,
Söweş edäýermikäň?”
Diýip özüm-özüme,
Daňdandan ýola düsdüm.

Kölüň ýandan yzyma
Aýlanyp gola²⁸ düsdüm.
Dag-jeňnelin goýmadym,
Sazak-selin goýmadym.
Jülge-dere goýmadym,
Başym ýere goýmadym,
Baryn aýlanyp çykdym,
Bir möjege ýolukdym.

“Möjek, möjek, eý, möjek,
Bet pyglyň²⁹ goý, möjek,
Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimligiň hupbatyn³⁰
Ýaşlykdan çeke-çeke
Ýatagymy taşladym,
Ýoldaş gözläp başladym.

Bir towşana duş geldim,
Şapba-şupba dost boldum,
Emma ol towşanjykdan,
Ilkije duşanjykdan
Çykmansoň eden tamam,
Dostlugmyz boldy tamam.

Eşder bolsaň düýn agşam,
(Bilyänsiň, ýagdy ýagşam).
Dymyp ýatyrkak birden,
Golaýjakda bir ýerden
Eşdildi bir zenzele,
Ylgap çykyp jeňnele
Üýrüp başladym weli,
Tutulyp onuň dili
“Waý, waý, möjek ger³¹!” diýip
Jany çykypdy tasdan,
Şeytsem dogry bor diýip,
El çekdim gorkak dosdan.
Men beýledir öýtmändim,
Tüýs bir züwwetdin eken.
Ölen däldir öýtmändim,
Çöregi bitin eken.
Şondan soň yzlaý-yzlaý,
Batyrdost gözleý-gözleý
Çapdym, her ýana çapdym,
Ahyry seni tapdym!”

Diýip aýdan dessime
Möjek güldi jak-jaklap,
Golun atyp üstüme,
Boýnumdan-da gujaklap,
Öz-özünden hoş bolup,
Keýpi uçdy guş bolup.
Belent tutup göwünni,
Ol şeýle bir öwündi.

Hi, sen goýaýgyn ýöne!
Şeýle bir sözler tapdy,
Ol öwüne-öwüne,
Tas çisip ýarylypdy.

Diýdi: “Sözüň rast bolsa,
Gözleýäniň dost bolsa.
Tüýs üstünden gelensiň,
Dosty saýlap bilensiň.

Tokaýyň ýarasýgy,
Itleriň hemrasy³² men,
Batyrlıgyň aşygy,
Goýun-geçiň şasy men.

Towşan kimmiş deňimde?
Sen gaplaňdan habar ber!
Emr³³ edäýsem, öňümde
Bir hepdeläp tans eder.

Batyr diýen bolýarlar
Aýa-da, ýolbarsa-da,
Dyza çöküp düýn olar
Uzyn gün ýalbarsa-da,
Bir bölek-de et bermän
Öýden jyrraldyp³⁴ kowdum,
Bolup durşun äsgermän,
Aýyň aýagnam döwdüm.

Şepe³⁵, sözüň rast bolsa,
Gözleýäniň dost bolsa,
Tüýs üstünden gelensiň,
Dosty saýlap bilensiň!”

Undup utanç-haýany
Jypdyrsa-da görnetin³⁶,
Synap görmän “pälwany”
Gitmek bolmaz ahbetin³⁷!

Wepaly dostluk üçin
Basyşdyk penjämizi.
Gürrüň edişip içgin
Gören-eşdenjämizi.

Möjegin ýatagyndan
Ümmülleşip ugradyk,
Depäniň eteginden
Ýola düşüp ugradyk.

Gyrmancalyk³⁸ ýer bilen,
Gürleşyän dek ker bilen,
Gykywlap, üýrüp gitdik,
Tokaýa girip gitdik.

Uly şagyrdy turzup,
Agaçlary syndyryp³⁹,
Guş-gumryny ürküzip,
Höwürtgeden dyndyryp,
Bir-birege ynançly
Bakjaklaşyp barýarkak,
Ýatagmyza guwançly
Jak-jaklaşyp barýarkak,
Birden-kä garşymyzdan
Sojap, haşylap gelýän,
Tokaý iýmişlerinden
Doýup, myşylap gelýän
Mähnet⁴⁰ aýyny görüp,
Möjek ýazzyny berdi⁴¹.
Gaçanyny ýel görüp,
Gonanyny gol⁴² gördü.

Şeýtdi-de böri⁴³ dostum,
Haýwanlaň piri dostum,
Gaplaňlary bökdürüp,
Şiri⁴⁴ dyza çökdürüp,
Pilleri ýurtdan kowup,
Aýyň aýagny döwüp,
Tokaýy gorýan dostum,
Dünýäni sorýan dostum,
Heniz aýyň aýagy
Görünmäka gözüne,
Ýapyryp çal gulagyn
Tutdyrdy ümdüzine⁴⁵.

Şeýle bir gaçdy weli,
Penjämi serip galym,
Çala bir pişge⁴⁶ ýaly
Guýrugyn görüp galym.

“Etmän heder-howatyr⁴⁷
Myş-myş edip ýör weli,
Tokaýda uly batyr
Aýy bora çemeli.

Ýogsa möjek dostum-da
Beýle gaçmazdy ondan!”
Diýip assa basdym-da,
Çykdym aýyň alnyndan:

“Aýy dost-a, aýy dost,
Akyl-huşy goýy dost!
Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimlik derdeserin⁴⁸
Arkamda çeke-çeke,
Ýoldaş gözlegne çykdym,
Köp dostlara ýolukdym.

Emma olaň biri-de,
Towşanjyk-da, böri-de
Ýoldaşlyga ýaraman,
Gaçdy yzyn garaman.

Towşan möjekden gorkup,
Syp berdi ahyr soňy.
Möjek-de senden ürküp,
Ökje göterdi ýaňy!”

Diýemde äpet haýwan
Şeýle bir gödek güldi.
Kölüň ýandaky hoýwaň⁴⁹
Düýbi sarsan dek boldy.

Soňra başlady gepe:
– “Näsin aýdýaň it şepe!
Ýürek bolmaz möjekde,
Ökdäni görse ökde
Tibirdäbir⁵⁰ aýagy,
Kimmışin möjek dagy!

Gaçdy diýyän möjegin
Häzir alyp yzyny
Batyr dostum diýjegin
Maslyjagnyň özünü

Taparyn uzak gitmän,
Barsa köle barandyr,
Ýogsa – köle-de ýetmän
Janjagazyn berendir!”
Diýende aýy şepäm,
Göge diredi depäm.

Ýekeligiň derdinden
Örtenip, bişdim diýip,
Haýwanlaryň merdinden
Bir dosta duşdum diýip,
Aýy bilen öpüşip,
Göwnüme aram tapdym,

Begenip öte düşüp,
Tasdan-da ýarylypdym.

Tokaý bilen müňzeşip⁵¹,
Doganlara meňzeşip,
Süýji-süýji sözleşip,
Ölen möjek gözleşip,
Böwürslenlik jülgelenň,
Jigirdekli⁵² jylgalaň⁵³,
Garadolan⁵⁴, injirli,
Ýene şeýle yüz dürli
Agaçlaň içi bile
Tirkeşip gele-gele
Sataşman ölen börä,
Gelip düşdüm bir örä⁵⁵.

Meniň aýy batyrym,
Akly goýy batyrym
Gördi-de bir çopany
Egnindäki gapany,

Birden kürtdürip⁵⁶ durup,
Yza ýazzyny berdi.
Gaçanyny ýel görüp,
Gonanyny gol gördü.

Şeýle bir owşanaklap⁵⁷
Gaçdy weli çal aýy,
Günüň öňüni bekläp
Turuzýan tüweleyí,

Heniz guşluk bolmanka
Dünýä iňrik⁵⁸ düşürdi.
Haýran galyp bu waka
Goýunlar-da üşerdi⁵⁹.

Tapan iň güýçli şepäm
Şeýdip daşlaşdy gitdi.

Ýatagyma ýetmäkäm
Ýolda hoşlaşdy gitdi.

5

“Etmän heder-howatyr
Şol aýlanyp ýör weli,
Dünýäde uly batyr
Adam bora çemeli!”

Diýen pikire gidip,
Çopanyň ýanna bardym.
Öňünde tagzym edip⁶⁰,
Dört bükülip ýalbardym:

“Çopan, çopan, eý çopan,
Maňa gulak goý, çopan!

Atadan galyp ýeke,
Göz ýaşym döke-döke,
Ýetimligiň ýüküni
Gerşimde⁶¹ çeke-çeke
Ýatagymy taşladym,
Dost agtaryp başladym.

Görsene, keç maňlaýma⁶²
Ilki bilen duşany,
Utanman, şu boýyma
Dost tutundym towşany.

Iýýäniň et bolandoň,
Adyň-da it bolandoň
Agzyň daňyp bolýarmy?
Üýrmän oňup bolýarmy?

Bir şagyr-şugur duýup,
Üýrdüm weli gjara,
“Waý, möjek geler!” diýip
Tas çasypdy biçäre.

Bujagaz towşandan soň,
Dost tutdum äpet möjek,

Bar, ol-a towşan diýseň,
Sen muňa näme diýjek!

Bu-da bir aýy görüp,
Göneldäýdi guýrugyn,
Onsoň aýa gol berip,
Ýazyp dostluk buýrugyn,
Astyna gol goýuşyp,
Şu gün basdyk möhrüni,
Ýetişmäkäk duýuşyp
Doganlygyň mährini

Ine şol aýy bile
Şu ýabyň boýy bile
Gadam urup⁶³ assaja,
Ýylgyryşyp myssaja⁶⁴

Gelýärkäk seni görüp,
Ol hem ýazzyny berdi.
Gaçanyny ýel görüp,
Gonanyny gol gördi!”

Diýdim weli, aksakal
Golun atyp boýnuma,
Diýdi: “Möjekdir-şagal
Getirmeseň goýnuma,
Edil häzirden başlap
Dost bolaly wepaly!”
Öňüme lukma⁶⁵ taşlap,
Ýitirip tapan ýaly,

Gerk-gäbe doýýançam
Dürlı-dümen ýal⁶⁶ berdi.
“Bolýa, razy” diýýänçäm
“Dost bol!” diýip ýalbardy.

Ine şondan bäri-de
Men çopanyň goşunda,
Goýnun gorap börüden
Perwaz urýan daşynda.

Meniň adym Goňurja,
Özüm şeýle gyňyrja⁶⁷.
Lakamymdyr goýunçy,
Möjek görsem “oýunçy”.

“Böri men-ä böri men,
Goýun-geciň piri men!”
Diýišip öwünýänleň,
Güýjüne guwanýanlaň,

Basýaryn men ýüzüne...
Adamyň iň zordygyn,
Görkezýärin gözüne
Kimiň-kime pirdigin.

Düşüp betlik ýoluna,
Çopanymyň malyna
Şol betler çozaýdymy,
Keýpimi bozaýdymy,

Onsoň ýaňky möjekler
Täzeje et iýjekler
Keýik dek gaça-gaça
Uçut⁶⁸ daga çyksa-da,
Bürgüt dek uça-uça
Belent göge çyksa-da,

Syçan dek gaza-gaza
Ýer teýne⁶⁹ sokulsa-da,
Balyk dek ýüze-ýüze
Girdapda⁷⁰ bukulsa-da,

Gaplaň dek dişin gyjap,
Üstüme topulsa-da,
Ýa-da ýolbars dek sojap⁷¹,
Urunyp, çapylsa-da,

Alkymyndan⁷² alýaryn,
Sypdyramok demimden,
Bokurdagna çalýaryn
Dişimdäki “emimden”.

Meniň adym Goňurja,
Özüm şeýle gyňyrja⁷³.
Lakamymdyr goýunçy,
Möjek görsem “oýunçy”

Durmuş tapdym sapaly
Çopanymyň goşunda,
Goýnun gorap wepaly
Perwaz urýan⁷⁴ daşynda.

---

¹ Jaryň.

² Deryá ýakalarynda ösýän, söwüde meňzeş agaçlaryň köp biten ýeri.

³ Maýdajyk gülli, gowaça boýly, ýalaňy odun hökmünde peýdalanylýan ösümlikleriň köp biten ýeri.

⁴ Gumda bitýän dik ýogyn ösüntgili ösümlik.

⁵ Syrdam ösýän, bogun-bogun, uzyn ýogyn gamyşlyk.

⁶ Maslyk, syçan, kiçijik jüýje we ş.m. zatlary iýýän kellesi tüýsüz ýýrtyjy guş.

⁷ Meleräk reňkli, kiçiräk ýýrtyjy guş.

⁸ Ownuk gülli, ýiti ysly, ajy tagamly, dagda, gumda bitýän pürlü ösümlik.

⁹ Uzyn ince ýaprakly, baldagynyň içi ak ýumşak jisimli, gamşa meňzeş ösümlik.

¹⁰ Hantama bolup.

¹¹ Azaby.

¹² Eşreti.

¹³ Berkedim.

¹⁴ Mätäçlikden ýaňa.

¹⁵ Bir zada bolan nägiligi aňladýan ümlük.

¹⁶ Ýagyşlyja.

¹⁷ Çylgam-çylgam ýuka baldakly, gumda gögerýän köpýyllyk ösümlikleriň.

¹⁸ Ýaplaryň.

¹⁹ Gury howaly giň ýerden.

²⁰ Depäniň ýapgyt ýerinden.

²¹ Sataşdym.

²² Hamala.

²³ Birnäçe sesleriň goşulyşmagyndan dörän güýçli galmagal.

²⁴ Gulaklarymy dikeldip.

²⁵ Kellämden.

²⁶ Dostymyň.

²⁷ Garanjaňlap.

²⁸ Ele.

²⁹ Niýetiňi.

³⁰ Görgisin.

³¹ Geler.

³² Ýoldaşy.

³³ Buýruk.

³⁴ Gaçyryp.

³⁵ Dost.

³⁶ Göz-görtele.

³⁷ Ahyryny.

-
- ³⁸ Akar suwuň ýa-da sil suwunyň özi bilen getiren çäge görnüşli çökündisi.
- ³⁹ Döwüp.
- ⁴⁰ Ägirt uly.
- ⁴¹ Gaçyp gitti.
- ⁴² Baran ýeri.
- ⁴³ Möjek.
- ⁴⁴ Arslany.
- ⁴⁵ Gaty uzaga.
- ⁴⁶ Daralan ýüňüň düýrلنеп, egirmäge taýýarlanan arassa görnüşi.
- ⁴⁷ Gorkman.
- ⁴⁸ Gaygysyny.
- ⁴⁹ Bir bagyň ady.
- ⁵⁰ Sandyraberer.
- ⁵¹ Öne tarap hereket edip.
- ⁵² Guşigdeli.
- ⁵³ Yagyş suwunyň ýasaýan çylgamlary.
- ⁵⁴ Dagda bitýän tegelek ýaprakly hem köp çybykly ağaç.
- ⁵⁵ Mal bakylýan otluk meýdana.
- ⁵⁶ Saklanyp.
- ⁵⁷ Aýaklaryň arasyň giň açyp.
- ⁵⁸ Gün ýaşyp, garaňky düşüp başlan wagt.
- ⁵⁹ Geňirgäp seretdi.
- ⁶⁰ Baş egip hormatlap.
- ⁶¹ Haywanyň boýunyň başlanýan ýeriniň üstündäki tümmüje ýer.
- ⁶² Ugruna däl.
- ⁶³ Öne hereket edip.
- ⁶⁴ Mylaýymja.
- ⁶⁵ Bir agyz iýmit.
- ⁶⁶ It üçin undan, kepekdelen, ýarmadan we ş. m. Ýörite taýýarlanylan iýmit.
- ⁶⁷ Gyzmaja.
- ⁶⁸ Beyik kert.
- ⁶⁹ Düýbine.
- ⁷⁰ Derýada, deňizde suyuň köwleýip, aýlanyp akýan ýerinde.
- ⁷¹ Haşlap.
- ⁷² Eneğiniň aşagyndan.
- ⁷³ Yüzü agyrja.
- ⁷⁴ Aýlanýaryn.